

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, доцента,
професора кафедри математики Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Жерновникової Оксани Анатоліївни

на дисертацію **Товстяк Марії Михайлівни**

**«Дидактичні засади структурування змісту навчального матеріалу
дисциплін з менеджменту освіти»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання

Актуальність теми дослідження. Сучасність вимагає від української освіти дедалі вищої ефективності, що має забезпечуватися, насамперед, успішністю функціонування її управлінської ланки, професіоналізмом організації освітнього процесу на всіх його рівнях. Урядові документи, науково-педагогічні дослідження, оприлюднені в різний спосіб суспільні запити засвідчують, що наша освіта потребує переорієнтації на демократичних засадах, з урахуванням як особливостей складного в усіх відношеннях сьогодення, так і європейських орієнтирів, досягнення яких нашим суспільством значною мірою залежить від виконання освітньою галуззю своєї людинотворчої місії.

Викладання дисциплін з менеджменту освіти для майбутніх педагогів – причому, не лише тих, хто отримує магістерський ступінь безпосередньо з управління навчальним закладом – є одним із засобів підвищення професійної культури працівників освітянської сфери, формування їхньої конструктивної позиції в організаційній практиці, розширення можливостей плідної взаємодії при вирішенні об'єктивно різноманітних завдань професійної взаємодії.

Аналізуючи проблеми вітчизняної освіти, дослідниця виокремлює низку суперечностей – між вимогами щодо ефективного освітнього менеджменту в контексті сучасних економічно-культурних змін в українському суспільстві та недостатньою кількістю кваліфікованих кадрів, здатних до успішного професійного саморозвитку та адаптації в нових умовах діяльності; наявністю потужних інформаційних ресурсів у сфері підготовки і професійної діяльності освітнього управлінця і обмеженими можливостями щодо їхнього практичного використання при викладанні дисциплін з менеджменту освіти; необхідністю досконалого структурування змісту навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти та відсутністю наукового обґрунтування дидактичних засад цього процесу. Ці суперечності бачаться нами як такі, що істотно ускладнюють сьогодні процес реформування української школи і водночас визначають цілу низку завдань, що стоять перед закладами вищої педагогічної освіти.

Тож вибір теми дослідження є слушним і зумовлений об'єктивними потребами досягнення якісної професійної підготовки менеджера освітньої галузі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертація М.М. Товстяк має чітку структуру, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків. Використані нею наукові джерела, загальною кількістю 248, з яких 7 іноземними мовами, охоплюють значне коло актуальної інформації, що дозволяє обґрунтовано й різнобічно презентувати наукові положення й висновки, наведені в дисертації, надає представленим у ній рекомендаціям методичної ваги.

Метою дослідження є обґрунтування дидактичних засад, розроблення та експериментальна перевірка технології структурування змісту навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти. Авторкою поставлено низку дослідницьких завдань, спрямованих на досягнення поставленої мети, визначено об'єкт і предмет дослідження.

Достовірність результатів дослідження забезпечена опорою на наукову методологію, вихідні теоретичні положення і понятійно-термінологічний апарат, багаторічним вивченням проблеми, використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, адекватних його об'єкту, предметові та завданням, результатами експериментальної перевірки розроблених положень і рекомендацій, поєднанням якісного та кількісного аналізу одержаних емпіричних даних.

Щодо наукової новизни дослідження, то дисертанткою виокремлено дидактичні засади структурування змісту навчальних дисциплін з менеджменту освіти (методологічні підходи: системно-структурний, особистісний, компетентнісний, акмеологічний, праксеологічний; принципи: єдності загального й окремого, теорії і практики, оптимальності, етапності, самоосвітньої зорієнтованості, поліфункціональності, відкритості, продуктивного самовираження); обґрунтовано критерії (мотиваційно-цільовий, когнітивно-діяльнісний та аналітично-проективний), виокремлено показники (зацікавленість, обізнаність, самостійність, особистісно-професійне самопрогнозування) та описано рівні (елементарний, низький, середній, високий) навчального результату вивчення дисциплін з менеджменту освіти. Дисертанткою уведено до наукового обігу поняття «навчальне співуправління», що означає в контексті досліджуваної проблеми спосіб організації взаємодії викладача і студентів при вивченні дисциплін з менеджменту освіти, за якого студенти частково перебирають на себе функції викладача в управлінні аудиторною чи самостійною роботою в межах виконання програмних завдань дисципліни.

На основі визначених дидактичних засад структурування змісту дисциплін з менеджменту освіти розроблено та експериментально перевірено технологію структурування змісту навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти «Менеджмент в освіті» та «Менеджмент загальноосвітнього навчального закладу», що містить концептуально-цільовий, змістовий, процесуальний, оцінно-результативний компоненти і відображає специфіку дисциплін з менеджменту освіти як теоретичної і практичної основи професійного і особистісного розвитку майбутнього менеджера.

Уточнено поняття «структурування змісту навчального матеріалу», «дисципліни з менеджменту освіти», «дидактичні засади структурування дисциплін з менеджменту освіти», що дало змогу підсилити понятійний апарат педагогічної науки; подальшого розвитку набули ідеї щодо формування особистісно-професійних якостей майбутнього освітнього менеджера до управлінської діяльності засобами вивчення дисциплін з менеджменту освіти; щодо особливостей взаємовпливу компонентів навчання в дидактичному середовищі вищої школи; щодо специфіки здійснення процедури структурування навчального матеріалу в контексті професійної підготовки фахівця з освітнього менеджменту.

У вступі подано обґрунтування актуальності і доцільності дослідження обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено комплекс використаних дослідницьких методів, розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи, визначено особистий внесок здобувача, відображено відомості про експериментальну базу дослідження та апробацію його результатів, подано інформацію про публікації та їхній обсяг, дані про структуру й обсяг дисертації.

Перший розділ присвячено аналізу ключових понять дослідження, наведені авторські варіанти їхнього визначення. Автор слушно наголошує на тому, що викладання дисциплін з менеджменту освіти має низку особливостей, оскільки їхній професіоналізуючий аспект значною мірою пов'язаний із формуванням у студента якостей, необхідних для ефективного менеджменту і самоменеджменту. Зазначена обставина вимагає від викладача такої організації навчального процесу, за якої студент отримував би змогу практичного, максимально самостійного, і водночас забезпеченого необхідним контролем і корекцією, вирішення значної частини завдань, що поставатимуть перед ним у професійній діяльності. Дисертантка зазначає, що в сучасних умовах ця проблема вимагає при викладанні навчальних дисциплін з менеджменту освіти не лише процесуальної, а й певної змістової гнучкості, що має враховуватися при створенні навчальних програм і реалізуватися дидактичними засобами, зокрема, й при структуруванні змісту навчального матеріалу.

Слід зазначити, що у підрозділі 1.2 Марія Михайлівна аналізує погляди на структурування змісту навчального матеріалу, що відобразились у наукових дослідженнях, характеризує сучасний стан проблеми як динамічний, такий, що пов'язаний із виникненням нових умов навчання, освоєнням сучасних інформаційних технологій, дискусіюванням щодо ролі викладача та міри самостійності студента в навчальному процесі тощо, а отже, потребує подальшого вивчення, і зокрема – в контексті здійснення вищої педагогічної освіти.

У другому розділі авторка розвиває думку щодо необхідності виокремлення науково обґрунтованих засад структурування змісту навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти, який є досить неоднорідним і багатофункціональним. У якості таких засад виокремлюються методологічні підходи (системно-структурний,

особистісний, компетентнісний, діяльнісний, акмеологічний, праксеологічний) та принципи (єдності загального й окремого, теорії і практики; етапності; оптимальності; поліфункціональності; відкритості; самоосвітньої зорієнтованості; продуктивного самовираження), подається їхня характеристика, що розкриває як особливості й сенс кожної з визначених засад стосовно завдань підготовки менеджера освіти, так і їхній взаємозв'язок та взаємозумовленість у контексті вивчення дисциплін з менеджменту освіти.

Дослідниця описує авторську технологію структурування змісту дисциплін з менеджменту освіти, розкриває сутність її компонентів – вони представлені як концептуально-цільовий, змістовий; процесуальний; оцінно-результативний. Для перевірки її ефективності визначаються критерії – мотиваційно-цільовий, когнітивно-діяльнісний та аналітично-проективний.

У третьому розділі описано організацію експериментальної роботи та її результати. Графічно та за допомогою таблиць представлено динаміку успішності оволодіння навчальним змістом дисциплін з менеджменту освіти, що має очевидні відмінності в експериментальній і контрольній групах. Для доведення закономірності отриманого результату застосовуються методи математичної статистики, зокрема, обчислення критерію Пірсона.

Підсумки виконання поставлених завдань узагальнено у висновках. Дисертаційну працю доповнюють додатки, що містять дослідницькі методики і дидактичні матеріали, на які автор посилається в тексті дисертації.

Таким чином, мета і завдання, поставлені в дисертаційній праці, досягнуті. Зміст дисертації належним чином висвітлено в публікаціях і авторефераті.

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, слід назвати деякі **дискусійні положення**, а також висловити окремі побажання:

1. Оцінюючи, загалом, позитивне намагання дисертантки максимально різнобічно висвітлити особливості дисциплін з менеджменту освіти, вивчення яких позиціонується як об'єкт її дослідження, вважаємо, однак, що в підрозділі 1.1 приділено надмірну увагу проблемам професійної підготовки освітнього управлінця, чим дещо порушується логіка дидактичного дослідження.

2. У підрозділі 1.1 автор перелічує низку дисциплін з менеджменту освіти, які викладаються в українських ЗВО чи презентовані навчальними посібниками («Менеджмент в освіті», «Менеджмент освіти», «Основи освітнього менеджменту», «Менеджмент загальноосвітніх навчальних закладів» тощо). На наш погляд, дисертаційна праця значно виграла б, аби Марія Михайлівна більш детально проаналізувала змістові особливості цих дисциплін, їхні відмінності чи елементи тотожності, ймовірно – у формі порівняльної таблиці, тим більше, що проблема їхньої термінологічної і змістової диференціації в українській освіті нині існує.

3. Розглядаючи проблему структурування змісту навчального матеріалу, дисертантка досить часто торкається спорідненої проблеми – його

конструювання, що цілком закономірно, проте, вочевидь, все ж потребувало б певного пояснення.

4. У дисертаційній праці міститься чимало авторських класифікацій, завдяки яким, вочевидь, дисертантка намагається більш різнобічно схарактеризувати досліджувані явища. Проте, як нам здається, не всі вони є семантично вдалими і оптимальними щодо поєднання форми і змісту навчального матеріалу.

5. Оскільки педагогічний експеримент здійснювався з достатньо великою групою учасників, провести самостійно усю експериментальну діяльність дисертантка, очевидно, не мала можливості, отже, до роботи долучалися викладачі цих ЗВО. Вважаємо, для забезпечення більшої вірогідності доцільно було розкрити методику їх підготовки для участі в експерименті.

6. Слід також вказати на певну стильову неоднорідність тексту дисертації, вкраплення елементів художнього викладу, що загалом свідчить про емоційність, глибоку небайдужість автора щодо вирішуваних проблем, проте у наукових працях є небажаним.

Проте, висловлені зауваження не знижують якості й практичного значення дисертації, мають здебільшого рекомендаційний характер і не впливають на загальний позитивний висновок.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Проведений аналіз дозволяє розглядати дисертацію «Дидактичні засади структурування змісту навчального матеріалу дисциплін з менеджменту освіти» як завершене та цілісне дослідження з важливої для сучасної української освіти проблеми. Вважаємо, що дисертаційна праця за змістом і науковим рівнем відповідає п.п. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів» (затверджено Постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор, Товстяк Марія Михайлівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри математики
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

О. А. Жерновникова

